

LTV7 priekšvēlēšanu satura novērtējums

“Bez obid”, 2018.gada 17., 24.septembris, 1.oktobris

“Točki nad i” premjera amata kandidātu debates, 2018.gada 27.septembris

“Točki nad i” ekspertu diskusija, 2018.gada 4.oktobris

Gan dueļu ciklā raidījumā “Bez obid”, gan premjera amata kandidātu debatēs raidījumā “Točki nad i” tika nodrošināta līdzvērtīgi neitrāla attieksme pret visiem to dalībniekiem, tā radot godīgas konkurences apstākļus vēlēšanās startējušajiem politiskajiem spēkiem.¹ Ņemot vērā, ka raidījumu formāts paredzēja stingri regulētas procedūras (piemēram, dalībnieku atlases, tematu izvēles, vārda došanas/ņemšanas kārtība), šo drīzāk var uzskatīt par “tehnisko neitralitāti”. Nākotnē jāmeklē risinājumi, kā prasību pēc neitralitātes savienot ar žurnālistikas kā sabiedriski-politisko procesu analītiķa un varas uzrauga/kritiķa lomu. To iespējams panākt, kombinējot dažādos priekšvēlēšanu satura žanrus un formātus.

Labi, ka “Bez obid” debašu cikla tematiskajā uzstādījumā redakcija darbojas proaktīvi, definējot tās prioritāros “lielos jautājumus”, nevis vien sekojot tradicionālajam nozaru tematiskajam dalījumam. Šeit būtu bijis labi iekļaut arī konspektīvu redakcijas motivāciju šādai tematu izvēlei; tas ļautu nodrošināt arī nepieciešamo kontekstuālo informāciju auditorijai. Premjera amata kandidātu debatēs raidījumā “Točki nad i” redakcija tematu izvēlē savukārt bija balstījies politisko spēku priekšvēlēšanu programmu vēstījumos. Šādi redakcija seko politiskajai dienaskārtībai, nevis formulē pati savu dienaskārtību, īpaši, ja domājam par LTV7 krievu valodas satura mērķauditorijas interesēm un vajadzībām.² Protams, priekšvēlēšanu programmu fragmentu atlase arī paredz veikt redakcionālās izvēles, un tomēr sekošana priekšvēlēšanu programmu tekstiem neļauj redakcijai pilnvērtīgi veidot autonomu redakcionālo politiku. Politiskās dienaskārtības jautājumi var sakrist ar redakcijas

¹ Sprotama ir redakcijas izvēle nošķirt “lielos” politiskos spēkus (t.i. tos, kuri saskaņā ar 2018.gada jūlija SKDS vēlēšanu aptauju saņēma vismaz 2% vēlēšanu atbalstu) no “mazajiem” un šādi sašaurināt politisko spēku pārstāvniecību vienā raidījumā, jo liels diskusijas dalībnieku skaits neļauj padziļināti apspriest politisko partiju piedāvājumu. Ilgtermiņā gan vērts pārskatīt “mazo” partiju klasifikāciju, nošķirot tās, kas ir tuvu 2% barjerai un tās, kuru atbalsts vēlēšanu vidū ir niecīgs (šeit svarīgi izmantot pēc iespējas aktuālākus politisko partiju reitingu datus). Tās “mazās” partijas, kas bija tuvu 2% barjerai, varēja iekļaut arī dueļu ciklā raidījumā “Bez obid”.

² Lai gan dažādie socio-ekonomiskie jautājumi ir vienlīdz nozīmīgi abām Latvijas lielajām etno-lingvistiskajām kopienām, nenoliedzami ir temati, kas ir nozīmīgi īpaši krievvalodīgajai auditorijai – tie šajās debatēs parādījās maz. Labi, ka 6.septembra raidījumā “Točki nad i” detalizēti apspriests politisko spēku redzējums par tā saucamo “krievu skolu” nākotni, un tomēr šai tematiski fokusētajai priekšvēlēšanu diskusijai nebija turpinājuma – citu tematisko diskusiju, kas runātu par jautājumiem, kas īpaši nozīmīgi krievvalodīgajai auditorijai, nesekoja.

tematiskajām prioritātēm, un vienlaikus var būt redakcijai – un īpaši tās veidotā satura mērķauditorijai – nozīmīgi jautājumi, ko politiskie spēki ir izslēguši no savas priekšvēlēšanu kampaņas.

Priekšvēlēšanu saturā kombinēts dueļa un debašu žanrs – tie ir atšķirīgie, lai gan žanriski ļoti tuvi formāti, un tāpēc labāks risinājums būtu dueļa/debašu un diskusijas žanra kombinācija, kas papildinātu viens otru. Dueļa/debašu formāts paredz konfrontāciju starp duelētājiem/debatētājiem, žurnālistam-moderatoram vairāk pildot vidutāja lomu, savukārt diskusijas žanrs atļauj programmas vadītājam vairāk darboties kā līdzvērtīgam sarunas partnerim. Tagad šīs žanra priekšrocības netika izmantotas, jo gan dueļu cikls raidījumā “Bez obid”, gan premjera amata kandidātu debates raidījumā “Točki nad i” kopēja vienas un tās pašas dueļa/debašu žanra konvencijas. LTV7 priekšvēlēšanu saturā neizmantoja tika iespēja darboties 1:1 politiskās intervijas žanrā; tās varēja būt padziļinātas intervijas ar politisko spēku līderiem. Dažādajiem priekšvēlēšanu satura žanriem, formātiem ir savas priekšrocības un trūkumi, tādēļ ieteicams kombinēt tos, nevis fokusēties tikai uz vienu. Tagad LTV7 priekšvēlēšanu saturs formas ziņā bija visai vienveidīgs; tas arī ierobežoja LTV7 iespējas skrupulozi, kritiski novērtēt, analizēt politisko spēku piedāvājumu. Tā vietā tas, ko redzējām, pamatā bija vien viedokļu apmaiņa/uzklausīšana.³

“Bez obid” dueļu cikls iegūtu, ja tā hronometrāža būtu īsāka – tas raidījumam piešķirtu dinamiku, tempu. Tagad bija daudz garu monologu, ne vienmēr veidojās viedokļu sadursme, kas spētu piesaistīt auditorijas uzmanību. Tas sakāms arī par “Točki nad i” premjera amata kandidātu debatēm – arī tās bija garas un īsti nenoturēja uzmanību visu raidījuma laiku. To lielā mērā arī skaidro raidījuma vadītāja A.Dundas enerģijas trūkums. Viņš laiku pa laikam “pazuda” un vairāk darbojās kā vērotājs no malas, nevis līdzdarbojās diskusijā (tas gan lielā mērā skaidrojams arī ar augstākminētajiem dueļa/debašu žanra ierobežojumiem).

Kopumā raidījuma vadītāja diskusijas moderācijas prasmes ir labas. Viņš cenšas kontrolēt diskusiju, neļaujot tās vadību pārņemt aktīvākajiem tās dalībniekiem. Labs piemērs šeit ir “Bez

³ Ņemot vērā tā koncepciju (analīze, pētniecība, dokumentālā žurnālistika), raidījuma “Ličnoe delo” ieguldījumam priekšvēlēšanu satura nodrošināšanā vajadzēja būt nozīmīgākam. Šeit, piemēram, labi iederētos līdzīgi politisko partiju dosjē, kādus tos veidoja LTV1 raidījuma “De facto” komanda un kas bija iekļauti raidījuma “Partija fokusā” sākumdaļā.

obid” 17.septembra duelis starp A.Gobzemu un D.Pavļutu, kad vairākkārtīgi iniciatīvu raidījuma tematisko rāmju formulēšanā centās pārņemt A.Gobzems. Tiesa, šeit raidījuma vadītājs ne visos gadījumos bija vienādi aktīvs, lai noturētu diskusijas vadību savās rokās un laiku pa laikam ļāva tās dalībniekiem uzstādīt sarunas tematu. Tā tas bija arī citos šeit analizētajos “Bez obid” raidījumos. Tāpat ieteicams pievērst vairāk uzmanības tam, lai visi diskusijas dalībnieki – arī tie, kas ir mazāk aktīvi – vienlīdz lielā mērā tiktu pie vārda. Īpaši tas attiecas uz šeit analizēto ekspertu diskusiju, kuru atšķirībā no diskusijas ar politiķiem neregulēja stingri vārda došanas/ņemšanas noteikumi.⁴ Raidījuma vadītājam arī ieteicams piestrādāt pie laika menedžmenta – tagad vairākkārt raidījuma noslēgumā iekļautos jautājumus nebija iespējams pienācīgi apspriest laika trūkuma dēļ.

Arī raidījuma vadītāja intervēšanas tehnika ir laba. Viņam raksturīgi īsi, konkrēti jautājumi. Tāpat labi, ka raidījuma vadītājs aktīvi izmanto “es” formu (piemēram, es=“vienkāršais iedzīvotājs”, es=krievvalodīgais, es=divu bērnu tēvs), kas palīdz strukturālus (makro) līmeņa jautājumus aplūkot indivīda (mikro) līmenī un ļauj skatītājiem attiecināt raidījumā apspriestos tematus uz savu ikdienas dzīves pieredzi. Uzteicama ir arī viņa radošā pieeja raidījuma moderācijā (skat., piemēram, 71 eirocenta monētu demonstrācija 20.sept. debašu noslēgumā, lai ilustrētu finansējuma apjomu, ko par vienu nodoto balsi saņems katrs politiskais spēks, kas vēlēšanās pārvarēs 2% barjeru).

Lai gan šī žanra specifika paredz to, ka dueļa/debašu gaitu lielā mērā nosaka tā dalībnieki, redakcija tomēr varēja precīzāk definēt raidījuma tematiskos rāmjus – lai gan pirms raidījuma bija formulēti konkrēti jautājumi, kas jāizrunā, raidījuma laikā tā tematiskās robežas izplūda. Lai gan tā nav diskusija, moderatoram aktīvāk darboties žurnālistiski iespējams arī dueļa/debašu žanrā. Tagad īpaši raidījuma “Bez obid” ietvaros iekļautie dueļi bija slikti vadīti, tie bija visai haotiski, bieži bezmērķīgi. Raidījuma vadītājs pieteica dueļa/debašu tematu, tālāk maz tajās piedaloties un ļaujot procesu organizēt pašiem to dalībniekiem. Studijas viesi runāja deklarātīvās frāzēs, citēja priekšvēlēšanu kampaņas saukļus, pārformulēja redakcijas piedāvāto tematu, piedāvājot citu, alternatīvu rāmējumu šim tematam. Raidījuma vadītāja iesaistei dueļa/debašu moderācijā bija jābūt lielākai. Nevar paļauties uz to, ka tā dalībnieki paši spēs piedāvāt augstvērtīgu, jēgpilnu viedokļu sadursmi; duelis/debates tomēr ir jāvada moderatoram

⁴ Kopumā vēlams atteikties no raidījuma “Točki nad i” prakses iekļaut diskusijā ļoti lielu dalībnieku skaitu – tas diskusiju attīsta plašumā, nevis dziļumā. Tagad tā bieži ir vairāk preses konference (viedokļu aptauja), nevis diskusija (viedokļu sadursme).

žurnālistiski, nevis vien jāregulē tehniski. Spilgts piemērs šeit ir duelis starp V.Dombrovski un J.Bordānu – raidījuma vadītājam viņu bezmērķīgajā konfrontācijā vajadzēja iejaukties laikus, nevis pēdējā brīdī, kad vairs diskursīvi risinājumi nepalīdz un jāizmanto tehniskie (draudi atslēgt mikrofonu). To, ka ar pārdomātu raidījuma sadaļas struktūru un lielāku raidījuma vadītāja iesaisti dueļa moderācijā ir iespējams panākt jēgpilnu sarunu, apliecināja šī paša raidījuma sadaļa par aizsardzības jautājumiem – tā turklāt bija īsa, koncentrēta un vienlaikus informatīvi piesātināta, kas to patīkami atšķīra no citām šī paša raidījuma sadaļām. Jāatzīmē vienlaikus, ka raidījuma vadītāja uzdevums nebija viegls, jo raidījuma koncepcijas elementi bija visai neskaidri formulēti, trūka precīzi definētu “spēles noteikumu” un tā rezultātā neizbēgami dueļa regulējums izvērtās situatīvs.

Līdzās dueļa/debašu žanra ierobežojumiem vēl viens šķērslis, kas traucēja moderatoram aktīvāk darboties žurnālistiski, bija viņa ekspertīzes trūkums apspriežamajos jautājumos. Lai gan pirms raidījuma bija veikta temata izpēte (skat. jautājumu formulējumos izmantotās atsauces uz dokumentiem, statistisko informāciju), tā nav bijusi pietiekama, lai nodrošinātu raidījuma vadītāju ar padziļinātām zināšanām, kas ļautu novērtēt sarunas partneru sniegtās atbildes. Šeit lielāks ieguldījums bija jāveic arī raidījuma redaktoriem, kas nodrošinātu raidījuma vadītāju ar nepieciešamo fona informāciju. Tagad daudzi apspriestie temati palika politisko deklarāciju līmenī, to verifikāciju pamatā nodrošināja vien sarunas partneru savstarpējā konfrontācija, lai gan ne vienmēr tā veidojās un tā vietā drīzāk bija vien viedokļu aptauja (skat. premjeru amata kandidātu debates, kā arī 1.oktobra raidījumu “Bez obid”⁵). Turklāt, lai gan tā nodrošina atraktivitāti, konfrontācija starp dueļa/debašu dalībniekiem var kļūt pašmērķīga, nevis palīdzēt auditorijai patiesības noskaidrošanā. Šeit būtiska loma ir tieši redakcijas iesaistei, kritiski novērtējot politiķu viedokļus, paziņojumus.

Ekspertīzes trūkums neļāva raidījuma vadītājam pildīt šo uzdevumu un ieņemt prasīga iztaujātāja lomu, lai gan politiskās diskusijas formāts pieprasa kritisku, pat asu, konfrontējošu moderācijas stilu. To viņš tiecās kompensēt ar ironiskiem, humoristiskiem komentāriem, lai gan nebija skaidrs, kāpēc jārunā “starp rindiņām”. Arī nepatīkamie jautājumi tika īpaši ierāmēti kā “riebīgie jautājumi”, lai gan politiskās diskusijas formāts pats par sevi jau paredz sarežģītu, tostarp neērtu, jautājumu apspriešanu. Labi, ka raidījuma vadītājam izdevās panākt “viegļumu”

⁵ Šis gadījums arī rosina domāt, vai ilgtermiņā nav vērts atteikties no izlozes, kas nosaka raidījuma dalībnieku sastāvu konkrētajā raidījuma epizodē; tas garantē vienlīdzīgu attieksmi pret visiem politiskajiem spēkiem, bet vienlaikus neļauj redakcijai veidot dueļu pārus tā, lai veidotos ideoloģiski atšķirīgu politisko spēku sadursme.

politiskās diskusijas žanrā, ko parasti raksturo “nopietnība”, un tomēr ideāli, ja to var savienot ar eksplīcītu, argumentētu kritiku. Šķiet, ka kopumā politiskās diskusijas žanrs konfliktē ar moderatora komunikācijas stilu, kas ir draudzīgs, “čomisks”, samierniecisks un labāk iederētos citu žanru/tematikas raidījumos.

Ja žurnālistikā ekspertīze nebija iespējama, cits risinājums, kā nodrošināt politiķu deklarāciju verifikāciju (faktu pārbaudi, politiskā piedāvājuma novērtējumu), varēja būt nozares ekspertu, nevalstiskā sektora pārstāvju aptauja pēc diskusijas ikdienas ziņu raidījumos vai iknedēļas raidījumā “Лицное дело” vai ārpus ētera, LSM.lv krievu valodas versijā. Kopumā tagad trūka priekšvēlēšanu dueļu/debašu integrācija pārējā LTV7 krievu valodas saturā, lai gan to saturs varēja kalpot tālākai žurnālistiskai izmeklēšanai, analīzei.

“Лицное дело” sižetu cikls “Poputčiki”, 2018.gada 31.augusts, 7., 14., 21., 28.septembris

Oriģināla pieeja, lai priekšvēlēšanu saturā līdzās ekspertiem un politiķiem kā informācijas avotiem iekļautu arī vēlētāju balsis. Tas arī paplašināja LTV7 priekšvēlēšanu satura ģeogrāfiju. Sižetu cikls bija dinamiski, aizraujoši pasniegts, žurnālisti tajā darbojās aizrautīgi, bija labi sarunas biedri. Vienlaikus ieteicams darboties lielformāta dokumentālajos žanros, jo, lai gan “Poputčiki” ciklā izmantotais *vox pop* formāts sniedz vispārēju priekšstatu par vēlētāju noskaņojumu, šie “viena teikuma citāti” ir pavirši, virspusēji un neļauj padziļināti izprast vēlētāju attieksmes. Kopumā sabiedrības iespējas līdzdarboties LTV7 priekšvēlēšanu saturā bija mazas. Nav nepieciešams kopēt LTV1 ciklu “Tautas panorāma”, kas, lai gan ģeogrāfiski plašs, nenodrošina mērķtiecīgu sabiedriskās domas izzināšanu. Abos sabiedriskās televīzijas kanālos neizmantota iespēja bija organizēt priekšvēlēšanu diskusijas ar “ierindas vēlētājiem” studijas auditorijā. Vienkāršāks risinājums var būt īpašs diskusiju raidījuma izlaidums, kurā integrēti dažādie sabiedrības līdzdalības paņēmieni (*call-in*, telefona/interneta balsojums, sociālie mediji).

2018.gada 15.novembrī

Jānis Juzefovičs, PhD

Tartu Universitātes Sociālo studiju institūta pētnieks